

การศึกษามวลชน

ความนำ

การศึกษามวลชน(Mass Education)หมายถึง การจัดการศึกษาที่จัดให้พลเมืองมีโอกาสเท่าเทียมกัน ใน การที่จะได้รับการศึกษาตามอัตราและความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย ที่บุคคลพึงเลือกศึกษาได้ตามความสามารถ ความถนัด และโอกาส เพื่อให้คนเป็นคนที่มีความค่าทั้งแก่ตนเอง และสังคมโดยรวม

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสังคมมนุษย์ปัจจุบันว่า การศึกษาเป็นกระบวนการสังคมที่มีความสำคัญยิ่ง สังคมทุกสังคมถือเป็นหน้าที่ในอันที่จะต้องจัดบริการการศึกษา แก่สมาชิก แต่ในสมัยโบราณนั้น การศึกษายังเป็นกิจกรรม เฉพาะคนบางหมู่บางพวกเท่านั้น ครั้นต่อมาความคิดในเรื่องประชาธิปไตยได้พัฒนาขึ้น ความคิดในเรื่องสิทธิในการศึกษาของทุกคนก็เกิดขึ้น และยังมีภารกิจองค์การสหประชาชาติขึ้น มีหน่วยงานพิเศษของสหประชาชาติเกิดขึ้น คือ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติหรือ ยูเนสโก (Unesco) อันเป็นหน่วยงานที่ได้ส่งเสริมให้เกิดการศึกษามวลชนขึ้น โดย ย้ำปรัชญาเรื่องการศึกษาสำหรับทุกคน (education for all) ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของการศึกษามวลชน-ประการหนึ่ง และในปัจจุบันนี้ความคิดเรื่องการศึกษามวลชน ได้แพร่กระจายและได้รับการปฏิบัติอย่างกว้าง-ขวาง

ความเป็นมาของการศึกษามวลชน

ดังที่ได้กล่าวไว้ในความนำแล้วว่า การจัดการศึกษาของสังคมมนุษย์ในทุกประเทศทั่วโลก มักจะเป็นกิจกรรมทางสังคมที่จัดเฉพาะคนบางหมู่บางกลุ่มเท่านั้น ต่อมาเมื่อความคิดเรื่องประชาธิปไตยพัฒนาขึ้น ความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่พัฒนามา ในหลักการประชาธิปไตย นั้นก็คือการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ทุกคนควรมีโอกาสเท่าเทียมกัน ในอันที่จะได้รับการศึกษาตามอัตราของตน

กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ คือประมาณ ค.ศ. ๑๗๕๐ หรือ พ.ศ. ๒๒๙๓ เป็นการเริ่มยุคที่เรียกว่า ยุคแห่งเหตุผล เป็นยุคสมัยใหม่ ที่มีเสรีภาพในความคิดอ่านต่าง ๆ ประชาชนทั่วไปพร้อมกันคัดค้านการปกครองที่ใช้อำนาจเด็ดขาด ความเจริญในทางความคิดด้านมนุษยธรรม ปรากฏชัดในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๔๓-๒๔๔๓ ในช่วงนี้ อเมริกาประกาศอิสรภาพจากอังกฤษ มีการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ลัทธิประชาธิปไตยเจริญแพร่หลายไปทั่วโลก ความเจริญทางเทคโนโลยีด้านต่างๆ มีมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการศึกษามวลชน

รุสโซ นับว่าเป็นผู้นำคนหนึ่งในความคิดเรื่องการศึกษามวลชน และมีผู้นำความคิดนี้ไปเผยแพร่หลายคน อาทิเช่น เปสตาลอสซี(Pestalozzi) และงานของเปสตาลอสซีทำให้หลายประเทศจัดการประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ เช่น ฝรั่งเศสเริ่มจัดการประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ ในประเทศอังกฤษ รัฐบาลเริ่มให้ความสนใจสนับสนุนการศึกษามวลชนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ โดยรัฐสภาอังกฤษอนุมัติเงิน - จำนวนหนึ่งช่วยการศึกษาเป็นครั้งแรก ครั้น พ.ศ. ๒๔๑๓ อังกฤษออกพระราชบัญญัติการศึกษา อนุญาตให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการการศึกษาขึ้นบริหารโรงเรียนใน - แต่ละท้องถิ่น และอนุญาตให้ท้องถิ่นเก็บภาษีเอามาจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาได้ เพื่อให้มีโรงเรียนประถมศึกษา เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน

ในสมัยปัจจุบันนี้ถือได้ว่า ยูเนสโก เป็นหน่วยงานสำคัญในการส่งเสริมการศึกษามวลชน

ความเป็นมาของการศึกษามวลชนในประเทศไทย

กล่าวได้ว่าการปฏิรูปการศึกษาของไทยจากแผนโบราณมาเป็นการจัดการศึกษาแบบตะวันตก ในรัชกาลที่ ๕ เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษามวลชนในประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง ย้ำถึงพระราชเจตนาที่จะให้ราษฎรทั่วไปมีโอกาส ทางการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ ได้ ทรงตรัสไว้ว่า "เจ้านายราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้น ลงไปตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำสุด จะต้องมีโอกาสเล่าเรียน ได้เสมอกันไม่ว่าขุนนางว่าไพร่ เพราะฉะนั้นจึงขอบอก ได้ว่าการเล่าเรียนในบ้านเมืองเรา นี้ จะเป็นข้อสำคัญที่ หนึ่ง ซึ่งฉันจะอุตสาหะจัดให้เจริญขึ้นจงได้" และพระองค์ ได้ทรงตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นสำหรับราษฎรในกรุงเทพฯ และ ได้ขยายโรงเรียนออกไปตามหัวเมือง ทรงสนับสนุนให้ วัดเปิดโรงเรียนสอนหนังสือให้แก่ราษฎร ทรงส่งเสริมให้ มีหอสมุดเพื่อประชาชนจะได้ศึกษาหาความรู้

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีการ ประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งเป็นการกำหนด ให้รัฐรับผิดชอบในการจัดการศึกษาสามัญแก่ราษฎร โดย ทั่วถึง และดำเนินการยกคุณภาพของประชาชนอย่าง จริงจัง

ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว- ภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงถือว่าการส่งเสริมการศึกษาแก่ ประชาชนเป็นพระราชภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้ ทรงสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนชายแดนสำหรับชาวเขา เผ่าต่างๆ มากมาย

เริ่มตั้งแต่ปี ๒๔๑๔ ได้มีการปฏิรูปการศึกษาและนำ การศึกษาสู่ชนบท(ได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๒๐-๒๔๒๔) ได้มีการประกาศใช้ หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๒๑ หลักสูตรประถม- ศึกษา พ.ศ. ๒๔๒๑ นั้น ได้ประกาศหลักการของหลัก- สูตรไว้ชัดเจนว่า เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน หรือการ ศึกษาเพื่อมวลชน สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งสอง ตอนนั้นก็จัดเนื้อหาให้เลือกรเรียนตามความถนัด ถือได้ ว่าเป็นการศึกษาเพื่อมวลชนเช่นกัน

ในด้านการศึกษาชั้นนั้น ก็ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัย เปิด เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัย-

ธรรมาราช ซึ่งมีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชนั้น จัด การเรียนการสอนทางไกล ใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทาง

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) ได้มุ่งเน้นในเรื่องการกระจายโอกาสทาง การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ด้อยโอกาสในชนบททาง-ไกลและยากจน ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ขยาย การประถมศึกษา และการมัธยมศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔) ก็มุ่งเน้นเช่นเดียวกับแผนพัฒนาการ การศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๕ มุ่งให้การศึกษาตลอดชีพ และ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ใช้สื่อมวลชนให้เกิดประโยชน์ ทางการศึกษาแก่บุคคล ทั้งในและนอกระบบสถานศึกษา ให้มากขึ้น

เราจะเห็นได้ว่า ขณะนี้หน่วยงานรัฐบาลที่ทำหน้าที่ ในเรื่องการศึกษามวลชน มีหลายหน่วยงาน กรมต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการก็มี เช่น กรมสามัญศึกษา สำนัก-งานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวง อื่นๆ ก็มีเช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

กรมที่รับผิดชอบการศึกษามวลชนประเภทนอกโรง-เรียนได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษา- ธิการ ซึ่งความจริงงานของกรมนี้เริ่มมาตั้งแต่มีฐานะเป็น กองการศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ และได้พัฒนาเป็น กรมการศึกษานอกโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒

วิธีการที่ใช้ในการศึกษามวลชน

วิธีการในการให้การศึกษที่เรียกว่าการศึกษามวลชน นั้นมีอยู่มากมายหลายวิธี แต่วิธีการที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

สิ่งพิมพ์ นั้นอาจจัดในรูปห้องสมุด ห้องสมุดเคลื่อนที่ และ ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนทำอยู่ในขณะนี้ คือ จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

ภาพยนตร์ นั้นมักจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ออกไป

มีการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ประกอบ กลางคืน ก็มีการฉายภาพยนตร์

วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อการศึกษามวลชนที่ใช้กว้างขวางในทุกประเทศ สำหรับประเทศไทยก็ได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษาขึ้นแล้ว มีสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายทั่วประเทศ ทำการกระจายเสียงเพื่อการศึกษาล้วน ๆ วันละ ๑๘ ชั่วโมง หน่วยงานที่ผลิตรายการได้แก่กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ยังมีสถานีวิทยุศึกษาอยู่ด้วย รายการของกระทรวงสาธารณสุขเป็นรายการให้การศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการสาธารณสุข รายการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เสนอคำแนะนำในด้านเกษตร และการอาชีพอื่นๆ รายการของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นรายการที่ให้ความรู้และสาระในด้านต่างๆ เช่น การศึกษาสายสามัญ การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนให้ความรู้ในด้านการอาชีพ

วิทยุกระจายเสียงนั้น เป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อการศึกษามวลชนของไทย ขณะนี้พลเมืองไทยมีเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์กันเป็นจำนวนมาก คนใช้เวลาในการฟังวิทยุมาก มีความเชื่อถือในวิทยุสูง เข้าถึงคนฟังพร้อม ๆ กันได้รวดเร็ว การฟังวิทยุนั้นฟังร่วมกับกิจกรรมอื่นได้ วิทยุกระจายเสียงมีความสามารถในการเร้าอารมณ์ได้มาก ทุกคนมั่นใจว่าทุกคนได้ฟัง เมื่อเป็นเช่นนั้น จะทำให้มีการพูดการคุยกันถึงสิ่งที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียง ปรากฏการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดการนำสิ่งที่ได้ฟังไปปฏิบัติ นอกจากนี้ หากมีการจัดตั้งกลุ่มรับฟังวิทยุด้วย ก็ยิ่งจะได้ประโยชน์ที่จะให้มีการอภิปรายในสิ่งที่ฟัง และ จะทำให้กลุ่มรับฟังวิทยุนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

วิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการศึกษามวลชน เพราะโทรทัศน์นั้นมีทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียง เป็นสิ่งที่เข้าถึงผู้รับได้รวดเร็วเช่นเดียวกับวิทยุ

โทรทัศน์มีความใหม่ความสดกว่าภาพยนตร์ จึงดึงดูดใจผู้ดูได้ดี ประเทศไทยในปัจจุบันได้พยายามที่จะให้หมู่บ้านชนบททั่วประเทศมีไฟฟ้าใช้และเครื่องรับโทรทัศน์ กิราคาถูกลง แม้แต่โทรทัศน์สี ก็มีราคาถูกลงมาก คนมีเครื่องรับโทรทัศน์มากขึ้น จึงแน่ใจว่าโทรทัศน์จะมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นต่อการศึกษามวลชนของไทย โทรทัศน์นั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือการศึกษาได้ดี เพราะการรับโทรทัศน์นั้น เมื่อมีเครื่องรับ มีไฟฟ้า จะรับชมที่ไหนก็ได้ ไม่ต้องการความมืด โทรทัศน์นั้นเมื่อแสดงการเคลื่อนไหวได้ก็ย่อมจะใช้สอนทักษะต่างๆ ได้ โทรทัศน์สามารถที่จะนำสื่ออย่างอื่นเข้ามาใช้ร่วมกันในโทรทัศน์ได้ โทรทัศน์สามารถควบคุมความตั้งใจของคนได้ดีด้วยเทคนิคการถ่ายภาพ และความเด่นของจอรับภาพ

ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยโดยความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์ ได้ดำเนินการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๑ เพื่อการศึกษาขึ้นแล้ว และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตรายการก็ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ และมหาวิทยาลัย อันได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในขณะนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ผลิตรายการประกอบการสอนวิชาต่างๆ ออกทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๑ ของกรมประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังมีรายการของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๗ เป็นต้น

โทรทัศน์นับวันจะมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ต่อการศึกษามวลชนของไทย จุดสำคัญอันหนึ่งที่จะต้องระมัดระวังก็คือคุณภาพของรายการโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยต่างๆ ควรจะได้เตรียมฝึกอบรมนักผลิตรายการโทรทัศน์การศึกษาให้มากขึ้น หน่วยงานผลิตรายการ ก็จะต้องจัดหานักผลิตรายการให้มีจำนวนมากขึ้น ศูนย์ผลิตรายการก็จะต้องมีอุปกรณ์การผลิตที่พร้อมสมบูรณ์

สื่ออีกประเภทหนึ่ง ซึ่งต่อไปจะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการศึกษามวลชน ก็คือ เครื่องบันทึกแถบภาพ (video-tape recorder) ควรจะต้องมีหน่วยงานที่จะผลิตรายการแถบภาพแคสเซตทางการศึกษาให้มาก ๆ ขึ้น

เพื่อจำหน่ายแก่ผู้มีเครื่องบันทึกแถบภาพ

เครื่องบันทึกแถบภาพมีข้อดีอยู่หลายประการ เช่น
๑) เล่นดูภาพและฟังเสียงได้สะดวก ๒) ขอบรายการไหน
ก็เล่นซ้ำได้ตามต้องการ ๓) เล่นเมื่อไรก็ได้ ๔) ไม่ต้อง
อาศัยสถานีโทรทัศน์ ๕) บันทึกรายการจากโทรทัศน์ได้
ด้วย ๖) ใช้แถบบันทึกภาพเดิมบันทึกรายการใหม่ได้ ๗) เป็น
เครื่องมืออันให้ประโยชน์ยิ่งต่อการผลิตรายการโทรทัศน์

เครื่องบันทึกแถบภาพใช้ประกอบการอภิปรายกลุ่ม-
ได้สะดวกมาก นับว่าเป็นเครื่องมือให้การศึกษาที่สำคัญยิ่ง

สรุปแล้วเราอาจกล่าวได้ว่าการศึกษามวลชนจะดำเนิน

ไปได้ดี และมีประสิทธิภาพ หากผู้จัดการศึกษาได้ใช้สื่อ-
มวลชนอันได้แก่สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และ
เครื่องบันทึกแถบภาพเข้ามาเป็นประโยชน์ในฐานะสื่อการ
ศึกษา จะต้องผลิตรายการให้มีคุณภาพ ต้องผลิตรายการ
ให้สนองความต้องการของมวลชน จะต้องหาวิธีการที่
จะให้รายการนั้นไปถึงมวลชนให้สะดวกที่สุด และมาก
ที่สุด ต้องส่งเสริมให้ประชาชนใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา
และสนับสนุนให้เกิดการอภิปรายถกเถียงกันในข่าวสาร-
ความรู้ที่ได้รับจากสื่อมวลชนทั้งหลาย เพื่อให้สามารถ
นำสาระความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง
และสังคมต่อไป

ชม ภูมิภาค

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบรอบ ๑๐๐ ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เอก-
สารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์ พระนคร ๒๕๑๑.
๒๘๓ หน้า
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. "สำนักงานพระมหากษัตริย์ใน พระบรมราชจักรีวงศ์ พระราชกรณียกิจการพระราชทาน-
การศึกษาแก่ประชาชน" วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๑๖:๖-๒๑ เมษายน-พฤษภาคม ๒๕๑๕
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนกับการฝึก อบรมในชนบท วารสารการศึกษาแห่งชาติ
๑๖:๗๔-๘๓ สิงหาคม-กันยายน ๒๕๒๔
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานนโยบาย การศึกษาไทยในรอบ ๒๕ ปี วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๑๘:๘๘-
๑๑๖ ธันวาคม-มกราคม ๒๕๒๗